

Z DOBOVÉHO POZADÍ LISTU FILIPSKÝM

– UVĚZNĚNÍ APOŠTOLA PAVLA

Jarda Kernal

Při našem studiu listu Filipským jsme narazili na otázku, odkud napsal apoštol Pavel tento skvělý a tolik povzbuzující list.

Ze samotného listu se můžeme dozvědět několik údajů. Tím nejdůležitějším, který se bezprostředně týká místa sepsání, je bezesporu osobní situace apoštola Pavla. Pojďme se tedy nejprve podívat na to, co se dozvídáme z listu o situaci, v níž se Pavel při psaní listu nacházel a potom se podáváme na některé teorie, které se objevují v souvislosti s místem sepsání listu Filipským.

- ☞ Z Fp 1,7 víme, že Pavel je ve vězení, zodpovídá se před soudem a obhajuje evangelium. Všude se o něm ví, že je souzen pro Krista – v celém *praetoriu* (1,13). Toto slovo znamená císařskou gardu, která zajišťovala hlídání vězňů – viz. NBK. Pavlův příklad obhajoby evangelia povzbudil mnohé bratry k horlivému kázání evangelia (1,14).
- ☞ Pavlův proces se zjevně blíží ke konci. Pavel dychtivě očekává rozsudek (1,20; 2,24).
- ☞ Pavel má u sebe Timotea (2,19), který je uveden také jako spoluautor listu (1,1). Pavel chce poslat Timotea na krátkou návštěvu Filipis, aby se dozvěděl, jak si Filipští stojí v Pánu (2,19-23). Možná však nechce čekat na místě na Timoteův návrat, ale chce ho pouze vyslat před sebou a jít pomaleji za ním (2,23-24).
- ☞ Pavel měl u sebe také Epafrodita. Ten byl vyslán církví ve Filipis se dary pro Pavla a sám byl také takovým darem (2,25; 4,14.18). Přišel za Pavlem pravděpodobně do vězení (4,14) a zůstal tam s ním. Když se Pavel dozvěděl o tom, že Filipští o něj mají starost (neboť se doslechli o Epafroditově nemoci), poslal Epafrodita zpět do Filipis (2,25-26).
- ☞ V závěru listu Pavel pozdravuje Filipské od těch, kdo jsou s ním a od věřících z císařova domu (4,21-22).

Toto je souhrn informací o osobní situaci apoštola Pavla, které můžeme vyčíst z listu Filipským. Nejdůležitější informací je ta o Pavlově uvěznění.

Ze záznamů života apoštola Pavla ve Skutcích víme pouze o třech místech, kde byl uvězněn (Sk 16,23-40; 21,32-23,30; 28,30). Dopis do Filipis mohl být napsán během některého z nich.

Určitě to nemohlo být během prvního Pavlova uvěznění ve Filipis (Sk 16,23-40), takže nám zbývají další dvě možnosti – Caesarea a Řím.

Od 2. do 18. století platil tradiční názor, že dopis byl napsán během uvěznění apoštola v Římě v letech 58-60 po Kr. (viz Sk 28,30). Ačkoliv je mnoho faktorů, které ukazují na římský původ dopisu, existují také některé těžkosti s nimiž se musíme vyrovnat.

Největší otazníky vyvolává doba Pavlova pobytu v Římě (cca 2 roky) a počet návštěv mezi Pavlem a Filipskými. Jedná se o největší technický problém v celé této věci. Podívejme se na to blíže: 1. musel zde být někdo, kdo přinesl Filipským zprávu o Pavlově uvěznění; 2. Filipští poslali k Pavlovi Epafrodita s jejich darem; 3. někdo musel zpravit Filipské o Epafroditově nemoci. Vedle těchto tří návštěv zde máme další návštěvy, které jdou v dopise zmíněné: 1. Epafroditos nese list Filipským (2,25) a 2. Timoteus jde na krátkou návštěvu Filipis, aby se brzo vrátil zpět k Pavlovi (2,19). Někteří badatelé se domnívají, že v rámci starověkého světa nebylo možné tyto návštěvy během dvou let uskutečnit, ale jiní v tom nevidí problém.

Existuje však další problém – jde o Pavlův návrat do Filipis. V listu Římanům 15,23-24 Pavel sděluje křesťanům v Římě svou touhu navštívit je a vydat se od nich dále do Hispánie (Španělska). Pokud by Pavel psal tento list z Říma, znamenalo by to radikální změnu plánu. Z toho, co víme o apoštolu Pavlovi, o jeho záměrech a charakteru, je těžké přistoupit na takovou změnu. Nicméně není to zcela vyloučené. Skutky 16,5-9 zaznamenávají podobnou situaci, kdy Pavel měnil své plány podle toho, jak ho Pán vedl. Pokud však budeme trvat na Pavlově cestě do Hispánie, potom je to vhodný argument pro Caesareu jako místo sepsání listu Filipským. Po propuštění by totiž mohl cestovat přes Makedonii a Řecko do Říma a potom dále.

Jsou také další argumenty, na nichž můžeme stavět, mají však hodnotu více podpůrnou než zásadní.

Již jsme mluvili o prétoriánské gardě. Řecké slovo praitórion by ale mohlo také znamenat úřední sídlo římských místodržících a úřadů, které se nacházely v celé římské říši. Kdyby platil tento slovní význam, tak tento argument ztrácí hodnotu pro Řím jako místo sepsání listu.

Ve Fp 4,22 se mluví o "těch, kteří jsou z císařského domu." Nevíme přesně o koho se zde jedná. Řeč je o císařském domě, což může být velmi široký pojem. Mohou to být rodinní příslušníci, může se také jednat o stálé návštěvníky císařského dvora. Slovo dům se používá pro zahrnutí všech, kdo nějak souvisí s touto konkrétní domácností. Mohou to tedy být také služebníci z císařova dvora, tzv. císařští otroci. Zdá se, že toto by mluvilo pro sepsání dopisu v Římě, ovšem císařovi otroci byli v mnoha velkých městech římské říše a mohlo by se to (i když s jistými výhradami) použít také o skupině císařských otroků v Caesareji.

Pavel očekává brzké ukončení procesu (Fp 1,7.12nn.19nn), musí však počítat s obojím, se smrtí i s osvobozením. To se shoduje s tím, co se dozvídáme ze Skutků o věznění v Římě. Pavel se odvolal k císaři, byl dopraven do Říma a měl zde poměrnou volnost pohybu, mohl přijímat návštěvy, mohl mluvit s židy i s církví. Naproti tomu jeho uvěznění v Caesareji bylo, jak se zdá, poněkud přísnější a nebylo zde tak napjaté očekávání konce procesu. Pavel tu měl stále v záloze svůj největší trumf, který ho kdykoliv mohl ochránit před rozsudkem smrti – odvolání k císaři.

Ještě jeden mluví v neprospěch Caesareje. „Mnohé bratry“ Pavlovy okovy povzbudily. Slůvko mnohé poukazuje na velkou a zavedenou církev. Takovou církev bychom mnohem spíše našli v Římě než v Caesareji.

V poslední době se objevil další názor na místo sepsání listu. Ten říká, že dopis byl napsán v Efezu.

Nevíme nic o uvěznění Pavle v Efezu, ale v 2 K 6,5; 11, 23; 1,8nn Pavel naznačuje, že tři uvěznění uvedená ve Skutcích, nebyla jediná v jeho životě. Také nekanonický 1. List Klementův 5,6 (Pavel sedmkrát nesl pouta) ukazuje na tuto skutečnost.

Efez bylo velké město, ve kterém bylo místodržitelství, kde sídlila prétoriánská garda, kde bylo mnoho císařových otroků. Možné ohrožení života potom zaznívá z 1 K 15,32, kde Pavel mluví o tom, že musel podstoupit zápas s šelmami. Z hlediska výkladu je však tento verš poněkud sporný, neboť římský občan nesměl být předhozen šelmám. Co se týče cest mezi Filipis a Efezem, nebyl by jistě žádný problém uvedené cesty vykonat. Také zde byla velká a silná církev.

Ovšem pokud přistoupíme na Efez jako místo sepsání listu, ztrácíme napětí veršů 2,23-24 o poslání Timotea a zajištění návratu a také v 4,10, kde Pavel mluví o tom, že znovu rozkvetla péče Filipiských o něj. Pokud by Pavel psal

z Efezu, potom doba, kdy byl bez finanční pomoci ze strany Filipských by se dala počítat spíše na měsíce, než na roky (list by byl napsán kolem roku 53 po Kr., tedy 3-4 roky po založení filipského sboru). Také bychom postrádali v listu velké téma, které v té době plně zaměstnávalo jeho mysl – sbírka pro svaté v Judsku. Tato myšlenka by nutně (pokud by Pavel neměl být považován za sobce) musela být vedle Pavlovy zmínky o tom, jak se starají o něj.

Jsem přesvědčen o tom, že informace, které máme k dispozici ukazují jako nejpravděpodobnější místo sepsání listu Řím. Pokud by bylo možné uskutečnit cesty popsané v listu Filipským během dvou let potom zde máme několik jasných důkazů:

1. Přítomnost prétoriánské gardy (Fp 1,13)
2. Pavel měl svobodu přijímat přátele a posílat je (Fp 2,19-30; Sk 28,30)
3. zmínku o lidech z „císařova domu“, je možné jednoznačně interpretovat a přímočaře ji vysvětlit (Fp 4,22)
4. „mnozí bratři v Pánu“ (Fp 1,14 NBK) ukazuje spíše na zavedenou a početně silnou církev, jakou jistě církev v Římě byla, což však jen těžko můžeme říci o církvi v Caesareji.
5. Fakt, že Pavel čelil tváří tvář smrti ukazuje na soud v Římě, protože kdekoliv jinde tu vždy byla možnost, odvolat se k císaři.
6. Markiónova předmluva k tomuto listu situuje napsání listu do Říma („Apoštol je chváli z římského vězení prostřednictvím Epafrodita.“).

Jestliže byl dopis napsán v Římě, potom to bylo někdy mezi lety 58 – 60 po Kr., pravděpodobně někdy ke konci tohoto období, neboť Pavel očekává brzké vysvobození (Fp 2,24).